

VYSVETLIVKY (*) K CHARTE ZÁKLADNÝCH PRÁV

(2007/C 303/02)

Ďalej uvedené vysvetlivky boli pôvodne pripravené pod vedením predsedníctva konventu, ktorý vypracoval návrh Charty základných práv Európskej únie. Boli aktualizované pod vedením predsedníctva Európskeho konventu so zreteľom na úpravy, ktoré urobil tento konvent k textu charty (najmä k článkom 51 a 52), a vývoj práva Únie. Hoci tieto vysvetlivky nie sú ako také právne záväzné, predstavujú cenný nástroj výkladu, ktorý je určený na objasnenie ustanovení charty.

HLAVA I – DÔSTOJNOSŤ

Vysvetlivky k článku 1 – *Ľudská dôstojnosť*

Dôstojnosť ľudskej osoby nie je len základným právom ako takým, ale predstavuje skutočný základ základných práv. Všeobecná deklarácia ľudských práv z roku 1948 uvádza ľudskú dôstojnosť vo svojej preambule: „Keďže uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovnakých neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete.“ Vo svojom rozsudku z 9. októbra 2001 vo veci C-377/98 Holandsko/Európsky parlament a Rada, Zb. 2001, s. I-7079, body 70 až 77, potvrdil Súdny dvor, že základné právo na ľudskú dôstojnosť je súčasťou práva Únie.

Z toho vyplýva, že žiadne právo priznané v tejto charte nesmie byť použité na poškodenie dôstojnosti inej osoby a že dôstojnosť ľudskej osoby je súčasťou podstaty práv priznaných v tejto charte. Musí sa preto rešpektovať, a to aj v prípade obmedzenia iného práva.

Vysvetlivky k článku 2 – *Právo na život*

1. Odsek 1 tohto článku je založený na prvej vete článku 2 ods. 1 EDĽP, ktorý znie:

„1. Právo každého na život je chránené zákonom...“

2. Druhá veta tohto ustanovenia, ktorá sa týka trestu smrti, bola nahradená nadobudnutím platnosti článku 1 Protokolu 6 k EDĽP, ktorý znie:

„Trest smrti sa zrušuje. Nikoho nemožno na taký trest odsúdiť ani popraviť.“

Článok 2 ods. 2 charty je založený na tomto ustanovení.

3. Ustanovenia článku 2 charty zodpovedajú ustanoveniam uvedených článkov EDĽP a jeho protokolov. Majú rovnaký význam a rozsah, v súlade s článkom 52 ods. 3 charty. „Negatívne“ vymedzenia, ktoré sa vyskytujú v EDĽP, preto musia byť taktiež považované za súčasť charty:

a) článok 2 ods. 2 EDĽP:

„Zbavenie života sa nebude považovať za spôsobené v rozpore s týmto článkom, ak bude vyplývať z použitia sily, ktoré nie je viac než úplne nevyhnutné, pri:

a) obrane každej osoby proti nezákonnému násiliu;

b) vykonávaní zákonného zatknutia alebo zabránení úteku osoby zákonne zadržanej;

(*) Poznámka pre vydavateľa: odkazy na číslo článkov zmlúv boli aktualizované a niektoré materiálne chyby boli opravené.

- c) zákonne uskutočnenej akcii na účely potlačenia nepokojov alebo vzbury.“;
- b) článok 2 Protokolu 6 k EDEP:

„Štát môže zákonom ustanoviť trest smrti za činy spáchané v čase vojny alebo bezprostrednej hrozby vojny; tento trest sa uloží iba v prípadoch, ktoré predvída zákon, a v súlade s jeho ustanoveniami...“.

Vysvetlivky k článku 3 – Právo na nedotknuteľnosť osoby

1. Vo svojom rozsudku z 9. októbra 2001 vo veci C-377/98 Holandsko/Európsky parlament a Rada, Zb. 2001, s. I-7079, body 70, 78, 79 a 80, potvrdil Súdny dvor, že základné právo na nedotknuteľnosť osoby je súčasťou práva Únie a v súvislosti s medicínou a biológiou zahŕňa slobodný a vedomý súhlas darcu a prijemcu.
2. Zásady obsiahnuté v článku 3 charty sú už uvedené v Dohovore o ľudských právach a biomedicíne, ktorý prijala Rada Európy (ETS 164 a dodatkový protokol ETS 168). Charta sa neusiluje odchyliť od týchto zásad, a preto zakazuje iba reprodukčné klonovanie. Nepovoľuje ani nezakazuje iné formy klonovania. Nijakým spôsobom však nebráni zákonodarcovi zakázať iné formy klonovania.
3. Odkaz na eugenické praktiky, najmä tie, ktoré sú zamerané na selekciu osôb, sa týka možných situácií, v ktorých sa organizujú a vykonávajú selekčné programy, okrem iného napríklad kampane zamerané na sterilizáciu, nútené tehotenstvo a povinné uzatváranie etnických manželstiev, všetky akty, ktoré sa považujú za medzinárodné zločiny podľa Štatútu Medzinárodného trestného súdu prijatého v Ríme 17. júla 1998 [pozri jeho článok 7 ods. 1 písm. g)].

Vysvetlivky k článku 4 – Zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu

Právo uvedené v tomto článku je právom zaručeným v článku 3 EDEP, ktorý má rovnaké znenie: „Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu“. V zmysle článku 52 ods. 3 charty má preto rovnaký význam a rozsah ako uvedený článok EDEP.

Vysvetlivky k článku 5 – Zákaz otroctva a nútených prác

1. Právo priznané v článku 5 ods. 1 a 2 zodpovedá článku 4 ods. 1 a 2 EDEP, ktorý má analogické znenie. V zmysle článku 52 ods. 3 charty má preto rovnaký význam a rozsah ako uvedený článok EDEP. Z tohto dôvodu:
  - žiadne obmedzenie nesmie oprávnené obmedziť právo ustanovené v odseku 1,
  - v odseku 2 sa pojem „nútené alebo povinné práce“ musí chápať v zmysle „negatívnych“ vymedzení obsiahnutých v článku 4 ods. 3 EDEP:

„Za ‚nútenú alebo povinnú prácu‘ sa na účely tohto článku nepovažujú:

- a) práca bežne požadovaná pri výkone trestu uloženého podľa článku 5 tohto dohovoru alebo v čase podmieneného prepustenia z tohto trestu;
- b) služba vojenského charakteru alebo v prípade osôb, ktoré odmietajú vojenskú službu z dôvodov svedomia v krajinách, kde sa také odmietnutie vojenskej služby uznáva, iná služba vyžadovaná namiesto povinnej vojenskej služby;

- c) služba vyžadovaná v prípade núdze alebo pohromy, ktorá ohrozuje život alebo blaho spoločnosti;
  - d) práca alebo služba, ktorá tvorí súčasť bežných občianskych povinností.“
2. Odsek 3 vyplýva priamo z ľudskej dôstojnosti a zohľadňuje súčasný vývoj v oblasti organizovaného zločinu, ako napríklad lukratívne organizovanie sietí nelegálneho prisťahovalectva alebo pohlavného zneužívania. Príloha k Dohovoru o Europolu obsahuje toto vymedzenie pojmu obchodovania s ľuďmi na účely pohlavného zneužívania: „obchodovanie s ľuďmi“ je podrobovanie osoby reálnej a nezákonnej nadvláde inej osoby za použitia násilia, vyhrožok, zneužívania právomoci alebo intríg s úmyslom jej využívania na prostitúciu, formy sexuálneho zneužívania a týranie maloletých alebo obchodovanie s opustenými deťmi“. Kapitola 6 Dohovoru, ktorým sa vykonáva Schengenská dohoda, ktorý sa stal súčasťou *acquis* Únie, a na ktorom sa zúčastňujú Spojené kráľovstvo a Írsko, obsahuje vo svojom článku 27 ods. 1 toto znenie, ktoré odkazuje na siete nelegálneho prisťahovalectva: „Zmluvné strany sa zaväzujú stanoviť primerané sankcie proti každej osobe, ktorá zo zárobkových dôvodov pomáha alebo sa snaží pomáhať cudzincovi preniknúť alebo bývať na území jednej zo zmluvných strán porušujúc tým jej právne predpisy týkajúce sa vstupu a pobytu cudzincov.“ Rada prijala 19. júla 2002 rámcové rozhodnutie o boji proti obchodovaniu s ľuďmi (Ú. v. ES L 203, 1.8.2002, s. 1), ktorého článok 1 podrobne vymedzuje trestné činy týkajúce sa obchodovania s ľuďmi na účely vykorisťovania práce alebo sexuálneho vykorisťovania, ktorých trestnosť pri uplatňovaní tohto rámcového rozhodnutia musia zabezpečiť všetky členské štáty.

HLAVA II – SLOBODY

Vysvetlivky k článku 6 – Právo na slobodu a bezpečnosť

Práva ustanovené v článku 6 zodpovedajú právam zaručeným v článku 5 EDLP a v súlade s článkom 52 ods. 3 charty majú preto rovnaký význam a rozsah. Z toho vyplýva, že obmedzenia, ktoré sa na ne môžu oprávnené vzťahovať, nesmú prekročiť tie, ktoré povoľuje EDLP vo svojom článku 5, ktorý znie:

- „1. Každý má právo na slobodu a osobnú bezpečnosť. Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom:
- a) zákonné uväznenie po odsúdení príslušným súdom;
  - b) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby preto, že sa nepodrobila rozhodnutiu vydanému súdom podľa zákona alebo, aby sa zaručilo splnenie povinnosti ustanovenej zákonom;
  - c) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby na účely predvedenia pred príslušný súdny orgán pre dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu, alebo ak sú oprávnené dôvody domnievať sa, že je potrebné zabrániť jej v spáchaní trestného činu alebo v úteku po jeho spáchaní;
  - d) iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán;
  - e) zákonné držanie osôb, aby sa zabránilo šíreniu nakažlivej choroby, alebo duševne chorých osôb, alkoholikov, narkomanov alebo tulákov;
  - f) zákonné zatknutie alebo iné pozbavenie slobody osoby, aby sa zabránilo jej nepovolenému vstupu na územie, alebo osoby, proti ktorej prebieha konanie o vyhostenie alebo vydanie.

2. Každý, kto je zatknutý, musí byť oboznámený bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu.
3. Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody v súlade s ustanoveniami odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej právomoci a má právo byť súdený v primeranej lehote alebo prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa dotknutá osoba ustanoví na pojednávanie.
4. Každý, kto bol pozbavený slobody zatknutím alebo iným spôsobom, má právo podať návrh na konanie, v ktorom by súd urýchlene rozhodol o zákonnosti jeho pozbavenia slobody a nariadil prepustenie, ak je pozbavenie slobody nezákonné.
5. Každý, kto bol obeťou zatknutia alebo zadržania v rozpore s ustanoveniami tohto článku, má nárok na odškodnenie.“

Práva priznané v článku 6 sa musia rešpektovať, najmä ak Európsky parlament a Rada prijímajú legislatívne akty v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach na základe článkov 82, 83 a 85 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, predovšetkým pri vymedzení minimálnych spoločných ustanovení, pokiaľ sa to týka kvalifikácie trestných činov a trestov a určitých aspektov procesného práva.

Vysvetlivky k článku 7 – Rešpektovanie súkromného a rodinného života

Práva zaručené v článku 7 zodpovedajú právam zaručeným v článku 8 EDP. Aby sa vzal do úvahy technický vývoj, bolo slovo „korešpondencia“ nahradené slovom „komunikácia“.

V súlade s článkom 52 ods. 3 je význam a rozsah tohto práva rovnaký ako v zodpovedajúcom článku EDP. Z toho vyplýva, že obmedzenia, ktoré sa na toto právo môžu oprávnenne vzťahovať, sú rovnaké ako tie, ktoré povoľuje článok 8 EDP:

- „1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydli a korešpondencie.
2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Vysvetlivky k článku 8 – Ochrana osobných údajov

Tento článok je založený na článku 286 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a smernici Európskeho parlamentu a Rady 95/46/EHS o ochrane fyzických osôb pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov (Ú. v. ES L 281, 23.11.1995, s. 31), ako aj na článku 8 dohovoru a na dohovore Rady Európy z 28. januára 1981 o ochrane jednotlivcov pri automatickom spracovaní osobných údajov, ktorý ratifikovali všetky členské štáty. Článok 286 Zmluvy o ES je v súčasnosti nahradený článkom 16 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a článkom 39 Zmluvy o Európskej únii. Taktiež treba uviesť odkaz na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 45/2001 o ochrane jednotlivcov so zreteľom na spracovanie osobných údajov inštitúciami a orgánmi Spoločenstva a o voľnom pohybe takýchto údajov (Ú. v. ES L 8, 12.1.2001, s. 1). Uvedená smernica a nariadenie obsahujú podmienky a obmedzenia na vykonávanie práva na ochranu osobných údajov.

Vysvetlivky k článku 9 – Právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu

Tento článok je založený na článku 12 EDLP, ktorý znie: „Muži a ženy spôsobilí vekom na uzavretie manželstva majú právo uzavrieť manželstvo a založiť rodinu v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.“ Znenie tohto článku sa modernizovalo tak, aby sa vzťahovalo aj na prípady, v ktorých vnútroštátne právne predpisy uznávajú iné spôsoby založenia rodiny ako manželstvo. Tento článok nezakazuje ani neukladá priznanie postavenia manželstva zväzkom medzi ľuďmi rovnakého pohlavia. Toto právo je preto podobné tomu, ktoré je ustanovené v EDLP, ale jeho rozsah môže byť širší, ak to umožňujú vnútroštátne právne predpisy.

Vysvetlivky k článku 10 – Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania

Právo zaručené v odseku 1 zodpovedá právu zaručenému v článku 9 EDLP a v súlade s článkom 52 ods. 3 charty má rovnaký význam a rozsah. Obmedzenia musia preto rešpektovať článok 9 ods. 2 dohovoru, ktorý znie: „Sloboda prejavovať náboženské vyznanie a presvedčenie môže podliehať len obmedzeniam, ktoré sú ustanovené zákonmi a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme verejnej bezpečnosti, ochrany verejného poriadku, zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných.“

Právo zaručené v odseku 2 odráža vnútroštátne ústavné tradície a vývoj vnútroštátnych právnych predpisov v tejto otázke.

Vysvetlivky k článku 11 – Sloboda prejavu a právo na informácie

1. Článok 11 zodpovedá článku 10 EDLP, ktorý znie:

- „1. Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie alebo myšlienky bez zasahovania štátnych orgánov a bez ohľadu na hranice. Tento článok nebráni štátom, aby vyžadovali udeľovanie povolení rozhlasovým, televíznym alebo filmovým spoločnostiam.
2. Výkon týchto slobôd, pretože zahŕňa aj povinnosti aj zodpovednosť, môže podliehať takým formalitám, podmienkam, obmedzeniam alebo sankciám, ktoré ustanovuje zákon a ktoré sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, územnej celistvosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky, ochrany povesti alebo práv iných, zabráneniu úniku dôverných informácií alebo zachovania autority a nestrannosti súdnej moci.“

Podľa článku 52 ods. 3 charty je význam a rozsah tohto práva rovnaký ako podľa EDLP. Obmedzenia, ktoré sa naň môžu vzťahovať, nesmú prekročiť tie, ktoré sú ustanovené v článku 10 ods. 2 EDLP bez toho, aby boli dotknuté akékoľvek obmedzenia, ktoré môže ukladať právo hospodárskej súťaže Únie na možnosť členských štátov zavádzať udeľovanie povolení uvedených v tretej vete článku 10 ods. 1 EDLP.

2. Odsek 2 tohto článku vymedzuje dôsledky, ktoré môže mať odsek 1 na slobodu médií. Je založený najmä na judikatúre Súdneho dvora, ktorá sa vzťahuje na televíziu, najmä jeho rozsudok vo veci C-288/89 z 25. júla 1991, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda a. i., Zb. s. I-4007) a na Protokole o systéme verejnoprávneho vysielania v členských štátoch, ktorý je pripojený k Zmluve o ES a teraz k zmluvám, ako aj na smernici Rady 89/552/EHS (najmä jej odôvodnenie 17).

Vysvetlivky k článku 12 – Sloboda zhromažďovania a združovania

1. Ustanovenia odseku 1 tohto článku zodpovedajú ustanoveniam článku 11 EDLP, ktorý znie:

- „1. Každý má právo na slobodu pokojného zhromažďovania a na slobodu združovať sa s inými, vrátane práva zakladať na obranu svojich záujmov odbory alebo vstupovať do nich.
2. Na výkon týchto práv sa nemôžu uvaliť žiadne obmedzenia okrem tých, ktoré ustanovuje zákon a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných. Tento článok nebráni uvaleniu zákonných obmedzení na výkon týchto práv príslušníkmi ozbrojených síl, polície a štátnej správy.“

Ustanovenia článku 12 ods. 1 majú rovnaký význam ako ustanovenia EDLP, ale ich rozsah je širší, keďže sa môžu uplatňovať na všetkých úrovniach, vrátane európskej úrovne. V súlade s článkom 52 ods. 3 charty nemôžu obmedzenia tohto práva prekročiť obmedzenia, ktoré sa považujú za oprávnené v zmysle článku 11 ods. 2 EDLP.

2. Toto právo je tiež založené na článku 11 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.
3. Odsek 2 tohto článku zodpovedá článku 10 ods. 4 Zmluvy o Európskej únii.

Vysvetlivky k článku 13 – Sloboda umenia a vedeckého bádania

Toto právo je primárne odvodené zo slobôd myslenia a prejavu. Vykonáva sa so zreteľom na článok 1 a môže podliehať obmedzeniam, ktoré povoľuje článok 10 EDLP.

Vysvetlivky k článku 14 – Právo na vzdelanie

1. Tento článok vychádza zo spoločných ústavných tradícií členských štátov a z článku 2 Dodatkového protokolu k EDLP, ktorý znie:

„Nikomu sa nesmie odoprieť právo na vzdelanie. Pri výkone akýchkoľvek funkcií v oblasti výchovy a výuky, ktoré štát vykonáva, bude rešpektovať právo rodičov zabezpečovať túto výchovu a vzdelanie v zhode s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením.“

Považovalo sa za užitočné rozšíriť tento článok o prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave a ďalšiemu vzdelávaniu (pozri bod 15 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva a článok 10 Európskej sociálnej charty), ako aj doplniť zásadu bezplatnosti povinného vzdelania. Táto posledná zásada, tak ako je formulovaná, v sebe iba zahŕňa možnosť každého dieťaťa, pokiaľ ide o povinné vzdelanie, navštevovať zariadenie, ktoré ponúka bezplatné vzdelanie. Nevyžaduje, aby všetky zariadenia, ktoré poskytujú vzdelanie alebo odborné vzdelávanie a prípravu a ďalšie vzdelávanie, najmä súkromné, boli bezplatné. Nevyklučuje tiež, aby určité osobitné formy vzdelania boli platené, pokiaľ štát prijme opatrenia na poskytnutie finančnej kompenzácie. V rozsahu, v akom sa charta vzťahuje na Úniu to znamená, že vo svojich politikách týkajúcich sa vzdelávania musí Únia rešpektovať bezplatné povinné vzdelanie, čo však samozrejme nevytvára nové právomoci. Pokiaľ ide o právo rodičov, musí sa vykladať v spojení s ustanoveniami článku 24.

2. Sloboda zakladať verejné alebo súkromné vzdelávacie inštitúcie je zaručená ako jeden z aspektov slobody podnikania, ale je obmedzená dodržiavaním demokratických zásad a vykonáva sa v súlade s podmienkami ustanovenými vnútroštátnymi právnymi predpismi.

Vysvetlivky k článku 15 – Slobodná voľba povolania a právo na prácu

Slobodná voľba povolania, ako je vymedzená v článku 15 ods. 1, je uznaná judikatúrou Súdneho dvora (pozri okrem iného rozsudok zo 14. mája 1974 vo veci 4/73 Nold, Zb. 1974, s. 491, body 12 až 14; rozsudok z 13. decembra 1979 vo veci 44/79 Hauer, Zb. 1979, s. 3727; rozsudok z 8. októbra 1986 vo veci 234/85 Keller, Zb. 1986, s. 2897, bod 8).

Tento odsek tiež vychádza z článku 1 ods. 2 Európskej sociálnej charty, ktorá bola podpísaná 18. októbra 1961 a ratifikovaná všetkými členskými štátmi, a z bodu 4 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva z 9. decembra 1989. Výraz „pracovné podmienky“ sa musí chápať v zmysle článku 156 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Odsek 2 prevzal tri slobody zaručené v článkoch 26 a 45, 49 a 56 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, teda voľným pohybom pracovníkov, slobodou usadiť sa a voľným pohybom služieb.

Odsek 3 je založený na článku 153 ods. 1 písm. g) Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ako aj na článku 19 ods. 4 Európskej sociálnej charty, ktorá bola podpísaná 18. októbra 1961 a ratifikovaná všetkými členskými štátmi. Preto sa uplatňuje článok 52 ods. 2 charty. Otázka zamestnávania námorníkov, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretích štátov, v posádkach plavidiel plávajúcich pod vlajkou niektorého členského štátu Únie, sa spravuje právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Vysvetlivky k článku 16 – Sloboda podnikania

Tento článok je založený na judikatúre Súdneho dvora, ktorý uznal slobodu vykonávať hospodársku alebo obchodnú činnosť (pozri rozsudok zo 14. mája 1974 vo veci 4/73 Nold, Zb. 1974, s. 491, bod 14; a rozsudok z 27. septembra 1979 vo veci 230/78 SpA Eridiana a. i., Zb. 1979, s. 2749, body 20 a 31) a zmluvnú slobodu (pozri okrem iného rozsudok vo veci 151/78 Sukkerfabriken Nykøbing, Zb. 1979-1, s. 1, bod 19; a rozsudok z 5. októbra 1999 vo veci C-240/97 Španielsko/Komisia, Zb. 1999, s. I-6571, bod 99), ako aj na článku 119 ods. 1 a 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý uznáva slobodnú hospodársku súťaž. Toto právo sa vykonáva samozrejme s ohľadom na právo Únie a vnútroštátne právne predpisy. Môže podliehať obmedzeniam ustanoveným v článku 52 ods. 1 charty.

Vysvetlivky k článku 17 – Vlastnícke právo

Tento článok zodpovedá článku 1 Dodatočného protokolu k EDLP:

„Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok. Nikoho nemožno zbaviť jeho majetku s výnimkou verejného záujmu a za podmienok, ktoré ustanovuje zákon a všeobecné zásady medzinárodného práva.

Predchádzajúce ustanovenie nebráni právu štátov prijímať zákony, ktoré považujú za nevyhnutné, aby upravili užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom a zabezpečili platenie daní a iných poplatkov alebo pokút.“

Ide o základné právo, ktoré je spoločné pre všetky národné ústavy. Bolo mnohokrát opakovane uznané judikatúrou Súdneho dvora, prvýkrát v rozsudku Hauer z 13. decembra 1979 (Zb. 1979, s. 3727). Znenie sa modernizovalo, ale v súlade s článkom 52 ods. 3 je význam a rozsah tohto práva rovnaký ako práva zaručeného EDLP a obmedzenia nesmú prekročiť tie, ktoré sú v ňom ustanovené.

Ochrana duševného vlastníctva, ktorá je jedným z aspektov vlastníckeho práva, je výslovne uvedená v odseku 2 z dôvodu jej narastajúceho významu a sekundárnej legislatívy Spoločenstva. Duševné vlastníctvo sa nevzťahuje len na literárne a umelecké vlastníctvo, ale okrem iného aj na práva z patentov, práva z ochranných známok, ako aj príbuzné práva. Záruky ustanovené v odseku 1 sa primeraným spôsobom vzťahujú na duševné vlastníctvo.

Vysvetlivky k článku 18 – Právo na azyl

Znenie tohto článku je založené na článku 63 Zmluvy o ES, ktorý je v súčasnosti nahradený článkom 78 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý Únii ukladá povinnosť dodržiavať Ženevský dohovor o postavení utečencov. Bolo dohodnuté, že sa má odkazovať na ustanovenia protokolov, ktoré sa vzťahujú na Spojené kráľovstvo a Írsko, a ktoré sú pripojené k zmluvám a na Dánsko, aby sa určil rozsah, v akom tieto členské štáty vykonávajú právo Únie v tejto oblasti a rozsah, v akom sa na ne vzťahuje tento článok. Tento článok je v súlade s Protokolom o azyle, ktorý je pripojený k zmluvám.

Vysvetlivky k článku 19 – Ochrana v prípade vystaňovania, vyhostenia alebo extradície

Odsek 1 tohto článku má rovnaký význam a rozsah ako článok 4 Protokolu k EDLP, ktorý sa týka hromadného vyhostenia. Jeho účelom je zaručiť, aby každé rozhodnutie podliehalo osobitnému preskúmaniu a aby nebolo možné rozhodnúť jedným opatrením o vyhostení všetkých osôb, ktoré majú štátnu príslušnosť určitého štátu (pozri tiež článok 13 Paktu o občianskych a politických právach).

Odsek 2 je zapracovaním príslušnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorá sa vzťahuje na článok 3 EDLP (pozri rozsudok zo 17. decembra 1996 vo veci Ahmed/Rakúsko, Zb. 1996-IV, s. VI-2206 a rozsudok zo 7. júla 1989 vo veci Soering).

HLAVA III – ROVNOSŤ*Vysvetlivky k článku 20 – Rovnosť pred zákonom*

Tento článok zodpovedá všeobecnej právnej zásade, ktorá je obsiahnutá vo všetkých európskych ústavách a bola tiež uznaná Súdny dvorom ako základná zásada práva Spoločenstva (rozsudok z 13. novembra 1984 vo veci 283/83 Racke, Zb. 1984, s. 3791, rozsudok zo 17. apríla 1997 vo veci C-15/95 EARL, Zb. 1997, s. I-1961 a rozsudok z 13. apríla 2000 vo veci C-292/97 Karlsson, Zb. 2000, s. 2737).

Vysvetlivky k článku 21 – Nediskriminácia

Odsek 1 vychádza z článku 13 Zmluvy o ES, ktorý je v súčasnosti nahradený článkom 19 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, z článku 14 EDLP, ako aj z článku 11 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne, pokiaľ ide o genetické dedičstvo. V rozsahu, ktorý zodpovedá článku 14 EDLP, sa v súlade s ním uplatňuje.

Medzi odsekom 1 a článkom 19 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý má odlišný rozsah pôsobnosti a účel, neexistuje rozpor alebo nesúlad: článkom 19 sa prenáša na Úniu právomoc prijímať legislatívne akty, vrátane harmonizácie zákonov a iných právnych predpisov členských štátov, a bojovať proti určitým formám diskriminácie, ktoré sú taxatívne vymenované v tomto článku. Tieto právne predpisy sa môžu vzťahovať na činnosť orgánov členského štátu (ako aj vzťahy medzi jednotlivcami) v akejkoľvek oblasti v rámci obmedzení právomoci Únie. Naproti tomu, článkom 21 ods. 1 sa neprenáša žiadna právomoc prijímať antidiskriminačné zákony v týchto oblastiach činnosti členského štátu alebo jednotlivcov, ani neustanovuje všeobecný zákaz diskriminácie v týchto oblastiach. V skutočnosti sa týka len diskriminácie, ktorej sa môžu dopustiť samotné inštitúcie a orgány Únie pri výkone právomoci, ktoré sú im zverené zmluvami, a členské štáty výlučne pri vykonávaní práva Únie. Odsek 1 preto nemení rozsah právomocí prenesených článkom 19 ani výklad tohto článku.

Odsek 2 zodpovedá článku 18 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a musí sa uplatňovať v súlade s týmto článkom.

Vysvetlivky k článku 22 – Kultúrna, náboženská a jazyková rozmanitosť

Tento článok je založený na článku 6 Zmluvy o Európskej únii a článku 151 ods. 1 a 4 Zmluvy o ES, ktorý je v súčasnosti nahradený článkom 167 ods. 1 a 4 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý sa vzťahuje na kultúru. Rešpektovanie kultúrnej a jazykovej rozmanitosti je v súčasnosti tiež upravené v článku 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii. Tento článok rovnako vychádza z vyhlásenia č. 11 záverečného aktu amsterdamskej zmluvy o postavení cirkví a nekonfesionálnych organizácií, ktorý je v súčasnosti opätovne začlenený do článku 17 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Vysvetlivky k článku 23 – Rovnosť medzi ženami a mužmi

Prvý odsek tohto článku je založený na článku 2 a článku 3 ods. 2 Zmluvy o ES, v súčasnosti nahradenými článkom 3 Zmluvy o Európskej únii a článkom 8 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorých cieľom je podporovať rovnosť medzi ženami a mužmi v Únii, a na článku 157 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Vychádza z článku 20 revidovanej Európskej sociálnej charty z 3. mája 1996 a bodu 16 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.

Je tiež založený na článku 157 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a na článku 2 ods. 4 smernice Rady 76/207/EHS o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky.

Druhý odsek preberá v skrátenej podobe článok 157 ods. 4 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorého zásada rovnakého zaobchádzania nebráni žiadnemu členskému štátu zachovať alebo prijať opatrenia, ktoré ustanovujú osobitné výhody zamerané na ľahšie uplatnenie sa menej zastúpeného pohlavia v odbornej pracovnej činnosti alebo ako prevenciu či kompenzáciu nevýhod v profesijnej kariére. V súlade s článkom 52 ods. 2, uvedený odsek nemení článok 157 ods. 4.

Vysvetlivky k článku 24 – Práva dieťaťa

Tento článok je založený na Dohovore o právach dieťaťa, ktorý bol podpísaný v New Yorku 20. novembra 1989 a ratifikovaný všetkými členskými štátmi, najmä na jeho článkoch 3, 9, 12 a 13.

Odsek 3 zohľadňuje skutočnosť, že ako súčasť vytvorenia priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti môžu právne predpisy Únie v občianskych veciach, ktoré majú cezhraničné dôsledky, s ohľadom na ktoré sa článkom 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prenášajú potrebné právomoci, zahŕňať najmä práva styku umožňujúce, že deti môžu pravidelne udržiavať osobné vzťahy a priamy kontakt s obidvoma rodičmi.

Vysvetlivky k článku 25 – Práva starších osôb

Tento článok vychádza z článku 23 revidovanej Európskej sociálnej charty a článkov 24 a 25 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva. Samozrejme, účasť na sociálnom a kultúrnom živote sa tiež vzťahuje aj na účasť na politickom živote.

Vysvetlivky k článku 26 – Integrácia osôb so zdravotným postihnutím

Zásada obsiahnutá v tomto článku je založená na článku 15 Európskej sociálnej charty a vychádza tiež z bodu 26 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.

HLAVA IV - SOLIDARITA

Vysvetlivky k článku 27 – Právo pracovníkov na informácie a konzultácie v rámci podniku

Tento článok sa uvádza v revidovanej Európskej sociálnej charte (článok 21) a v Charte základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva (body 17 a 18). Uplatňuje sa za podmienok ustanovených v práve Únie a vnútroštátnych právnych predpisoch. Odkaz na zodpovedajúce úrovne odkazuje na úrovne ustanovené právom Únie alebo vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou, ktoré môžu zahŕňať európsku úroveň, keď tak ustanovujú právne predpisy Únie. V tejto oblasti je významné *acquis* Únie: články 154 a 155 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, smernice 2002/14/ES (všeobecný rámec na informácie a konzultácie so zamestnancami v Európskom spoločenstve), 98/59/ES (kolektívne prepúšťanie), 2001/23/ES (prevody podnikov) a 94/45/ES (európske zamestnanecké rady).

Vysvetlivky k článku 28 – Právo na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie

Tento článok je založený na článku 6 Európskej sociálnej charty a na Charte základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva (body 12 až 14). Právo na kolektívnu akciu bolo uznané Európskym súdom pre ľudské práva ako jeden z prvkov práv odborov ustanovených v článku 11 EDEP. Pokiaľ ide o zodpovedajúce úrovne, na ktorých sa môže konať kolektívne vyjednávanie, pozri vysvetlivky k predchádzajúcemu článku. Spôsoby a obmedzenia výkonu kolektívnej akcie, vrátane štrajku sú upravené vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou, vrátane otázky, či môžu byť vykonané súčasne v niekoľkých členských štátoch.

Vysvetlivky k článku 29 – Právo na prístup k službám zamestnanosti

Tento článok je založený na článku 1 ods. 3 Európskej sociálnej charty a bodu 13 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.

Vysvetlivky k článku 30 – Ochrana v prípade bezdôvodného prepustenia

Tento článok vychádza z článku 24 revidovanej Európskej sociálnej charty. Pozri tiež smernicu 2001/23/ES o zachovaní práv zamestnancov pri prevodoch podnikov a smernicu 80/987/EHS o ochrane zamestnancov v prípade platobnej neschopnosti ich zamestnávateľa, ktorá bola zmenená a doplnená smernicou 2002/74/ES.

Vysvetlivky k článku 31 – Spravodlivé a primerané pracovné podmienky

1. Odsek 1 tohto článku je založený na smernici 89/391/EHS o zavádzaní opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pracovníkov pri práci. Tiež vychádza z článku 3 Európskej sociálnej charty a bodu 19 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva, a pokiaľ ide o dôstojnosť pri práci, z článku 26 revidovanej Európskej sociálnej charty. Výraz „pracovné podmienky“ sa musí chápať v zmysle článku 156 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.
2. Odsek 2 je založený na smernici 93/104/ES o niektorých aspektoch organizácie pracovného času, článku 2 Európskej sociálnej charty a bodu 8 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.

Vysvetlivky k článku 32 – Zákaz detskej práce a ochrana mladistvých pri práci

Tento článok je založený na smernici 94/33/ES o ochrane mladých ľudí pri práci, článku 7 Európskej sociálnej charty a bodoch 20 až 23 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva.

Vysvetlivky k článku 33 – Rodina a pracovný život

Článok 33 ods. 1 je založený na článku 16 Európskej sociálnej charty.

Odsek 2 vychádza zo smernice Rady 92/85/EHS o zavedení opatrení na podporu zlepšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci tehotných pracovníčok a pracovníčok krátko po pôrode alebo dojčiacich pracovníčok a smernice Rady 96/34/ES o rámcovej dohode o rodičovskej dovolenke uzavretej medzi UNICE, CEEP a ETUC. Tiež je založený na článku 8 (ochrana materstva) Európskej sociálnej charty a vychádza z článku 27 (právo pracovníkov s rodičovskými právami a povinnosťami na rovnaké príležitosti a zaobchádzanie) revidovanej Európskej sociálnej charty. Pojem „materstvo“ zahŕňa obdobie od počatia až po skončenie kojenia.

Vysvetlivky k článku 34 – Sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc

Zásada uvedená v článku 34 ods. 1 je založená na článkoch 153 a 156 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a na článku 12 Európskej sociálnej charty a bode 10 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva. Únia ju musí dodržiavať pri vykonávaní právomocí, ktoré boli na ňu prenesené článkami 153 a 156 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Odkaz na sociálne služby sa týka prípadov, v ktorých takéto služby boli vytvorené na poskytovanie niektorých dávok, ale neznamená, že takéto služby musia byť vytvorené, pokiaľ ešte neexistujú. Pojem „materstvo“ sa musí chápať v rovnakom zmysle ako v predchádzajúcom článku.

Odsek 2 je založený na článku 12 ods. 4 a článku 13 ods. 4 Európskej sociálnej charty a bode 2 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva a zohľadňuje pravidlá vyplývajúce z nariadenia (EHS) č. 1408/71 a nariadenia (EHS) č. 1612/68.

Odsek 3 vychádza z článku 13 Európskej sociálnej charty a článkov 30 a 31 revidovanej Európskej sociálnej charty a bodu 10 Charty základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva. Únia ho musí dodržiavať v rámci politik založených na článku 153 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Vysvetlivky k článku 35 – Zdravotná starostlivosť

Zásady obsiahnuté v tomto článku sú založené na článku 152 Zmluvy o ES, ktorý je v súčasnosti nahradený článkom 168 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, a na článku 11 a 13 Európskej sociálnej charty. Druhá veta článku preberá článok 168 ods. 1.

Vysvetlivky k článku 36 – Prístup k službám všeobecného hospodárskeho záujmu

Tento článok je v úplnom súlade s článkom 14 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a nevytvára žiadne nové právo. Iba ustanovuje pre Úniu zásadu rešpektovať prístup k službám všeobecného hospodárskeho záujmu, ako je uvedené vo vnútroštátnych ustanoveniach, pokiaľ sú tieto ustanovenia v súlade s právom Únie.

Vysvetlivky k článku 37 – Ochrana životného prostredia

Zásady obsiahnuté v tomto článku sú založené na článku 2, 6 a 174 Zmluvy o ES, ktoré sú v súčasnosti nahradené článkom 3 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii a článkami 11 a 191 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Rovnako vychádza z ustanovení niektorých národných ústav.

Vysvetlivky k článku 38 – Ochrana spotrebiteľa

Zásady obsiahnuté v tomto článku sú založené na článku 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

HLAVA V – OBČIANSTVO

Vysvetlivky k článku 39 – Právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu

Článok 39 sa uplatňuje za podmienok ustanovených v zmluvách, v súlade s článkom 52 ods. 2 charty. Preto článok 39 ods. 1 zodpovedá právu zaručenému v článku 20 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (pozri tiež právny základ v článku 22 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na prijatie podrobností na výkon tohto práva) a odsek 2 tohto článku zodpovedá článku 14 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii. Článok 39 ods. 2 preberá základné zásady volebného systému v demokratickej spoločnosti.

Vysvetlivky k článku 40 – Právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí

Tento článok zodpovedá právu zaručenému v článku 20 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (pozri tiež právny základ v článku 22 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na prijatie podrobností na výkon tohto práva). V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa uplatňuje za podmienok ustanovených v uvedených článkoch zmlúv.

Vysvetlivky k článku 41 – Právo na dobrú správu vecí verejných

Článok 41 je založený na existencii Únie, ktorá je založená na zásade právneho štátu, a ktorej charakteristické znaky boli rozvinuté v judikatúre obsahujúcej okrem iného dobrú správu vecí verejných ako všeobecnú právnu zásadu (pozri okrem iného rozsudok Súdu z 31. marca 1992 vo veci C-255/90 P, *Burban*, Zb. 1992, s. I-2253, ako aj rozsudky Súdu prvého stupňa z 18. septembra 1995 vo veci T-167/94 *Nölle*, Zb. 1995, s. II-2589 a z 9. júla 1999 vo veci T-231/97 *New Europe Consulting a. i.*, Zb. 1999, s. II-2403). Vyjadrenie tohto práva v prvých dvoch odsekoch vyplýva z judikatúry (rozsudok Súdu z 15. októbra 1987 vo veci 222/86 *Heylens*, Zb. 1987, s. 4097, bod 15, rozsudok z 18. októbra 1989 vo veci 374/87 *Orkem*, Zb. 1989, s. 3283, rozsudok z 21. novembra 1991 vo veci C-269/90 *TU München*, Zb. 1991, s. I-5469), ako aj rozsudky Súdu prvého stupňa zo 6. decembra 1994 vo veci T-450/93 *Lisrestal*, Zb. 1994, s. II-1177, z 18. septembra 1995 vo veci T-167/94 *Nölle*, Zb. 1995, s. II-2589) a pokiaľ ide o povinnosť odôvodniť rozhodnutia na článku 296 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (pozri tiež právny základ v článku 298 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na prijatie legislatívnych aktov v záujme otvorenej, efektívnej a nezávislej európskej administratívy).

Odsek 3 opakovane priznáva právo v súčasnosti zaručené v článku 340 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Odsek 4 opakovane priznáva právo v súčasnosti zaručené v článku 20 ods. 2 písm. d) a v článku 25 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa tieto práva uplatňujú za podmienok a v rámci obmedzení vymedzených v zmluvách.

Právo na účinný prostriedok nápravy, ktorý je dôležitým aspektom tejto otázky, je zaručené v článku 47 tejto charty.

Vysvetlivky k článku 42 – Právo na prístup k dokumentom

Právo zaručené v tomto článku bolo prevzaté z článku 255 Zmluvy o ES, na ktorého základe bolo neskôr prijaté nariadenie (ES) č. 1049/2001. Európsky dohovor rozšíril toto právo na dokumenty inštitúcií, orgánov a úradov vo všeobecnosti, bez ohľadu na ich formu (pozri článok 15 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie). V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa právo na prístup k dokumentom vykonáva za podmienok a v rámci obmedzení vymedzených v článku 15 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Vysvetlivky k článku 43 – Európsky ombudsman

Právo zaručené v tomto článku je právom zaručeným v článkoch 20 a 228 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa uplatňuje za podmienok ustanovených v uvedených dvoch článkoch.

Vysvetlivky k článku 44 – Petičné právo

Právo zaručené v tomto článku je právom zaručeným v článkoch 20 a 27 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa uplatňuje za podmienok ustanovených v uvedených dvoch článkoch.

Vysvetlivky k článku 45 – Sloboda pohybu a pobytu

Právo zaručené v odseku 1 je právom zaručeným v článku 20 ods. 2 písm. a) Zmluvy o fungovaní Európskej únie (pozri tiež právny základ v článku 21 a rozsudok Súdneho dvora zo 17. septembra 2002 vo veci C-413/99 Baumbast, Zb. 2002, s. 709). V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa uplatňuje za podmienok a v rámci obmedzení vymedzených v zmluvách.

Odsek 2 sa odvoláva na právomoci prenesené na Úniu článkami 77, 78 a 79 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Z toho vyplýva, že priznanie tohto práva závisí na vykonávaní tejto právomoci inštitúciami.

Vysvetlivky k článku 46 – Diplomatická a konzulárna ochrana

Právo zaručené v tomto článku je právom zaručeným v článkoch 20 Zmluvy o fungovaní Európskej únie; (pozri tiež právny základ v článku 23). V súlade s článkom 52 ods. 2 charty sa uplatňuje za podmienok ustanovených v uvedených článkoch.

HLAVA VI – SPRAVODLIVOSŤ*Vysvetlivky k článku 47 – Právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces*

Prvý odsek je založený na článku 13 EDEP:

„Každý, koho práva a slobody priznané týmto Dohovorom boli porušené, musí mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom, aj keď sa porušenia dopustili osoby pri plnení úradných povinností.“

V práve Únie je však ochrana rozsiahlejšia, pretože zaručuje právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom. Súdny dvor uznal toto právo ako všeobecnú zásadu práva Únie vo svojom rozsudku z 15. mája 1986 (veci 222/84 Johnston, Zb. 1986, s. 1651; pozri tiež rozsudok z 15. októbra 1987 vo veci 222/86 Heylens, Zb. 1987, s. 4097 a rozsudok z 3. decembra 1992 vo veci C-97/91 Borelli, Zb.1992, s. I-6313). Podľa súdu sa táto zásada práva Únie vzťahuje tiež na členské štáty, pokiaľ vykonávajú právo Únie. Začlenenie tejto judikatúry do charty nemalo za cieľ zmeniť systém súdnej kontroly ustanovený v zmluvách, a najmä nie pravidlá týkajúce sa prípustnosti priamych žalôb na Súdny dvor Európskej únie. Európsky dohovor uznal systém súdnej kontroly Únie vrátane pravidiel prípustnosti a po zmenách a doplneniach niektorých aspektov ich potvrdil, ako je to zohľadnené v článkoch 251 až 281 Zmluvy o fungovaní Európskej únie a najmä v článku 263 štvrtý odsek. Článok 47 sa vzťahuje na inštitúcie Únie a členské štáty, pokiaľ vykonávajú právo Únie, a to s ohľadom na všetky práva zaručené právom Únie.

Druhý odsek zodpovedá článku 6 ods. 1 EDLP, ktorý znie:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Rozsudok musí byť vyhlásený verejne, ale tlač a verejnosť môžu byť vylúčené buď po dobu celého, alebo časti procesu v záujme mravnosti, verejného poriadku alebo národnej bezpečnosti v demokratickej spoločnosti, alebo keď to vyžadujú záujmy maloletých alebo ochrana súkromného života účastníkov alebo, v rozsahu považovanom súdom za úplne nevyhnutný, pokiaľ by, vzhľadom na osobitné okolnosti, verejnosť konania mohla byť na ujmu záujmom spoločnosti.“

V práve Únie nie je právo na spravodlivý proces obmedzené len na spory, ktoré sa vzťahujú na práva a povinnosti občianskoprávneho charakteru. Toto je jeden z dôsledkov skutočnosti, že Únia je spoločenstvo založené na zásade právneho štátu, ako to bolo vyslovené Súdnym dvorom v jeho rozsudku z 23. apríla 1986 vo veci 294/83, „Les Verts“/Európsky parlament, Zb. 1986, s. 1339). Avšak s výnimkou rozsahu ich pôsobnosti sa záruky priznané EDLP uplatňujú podobným spôsobom v rámci Únie.

Pokiaľ ide o tretí odsek, je treba poznamenať, že v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva sa musí poskytnúť právna pomoc v prípade, že by absencia takejto pomoci znemožnila zabezpečenie efektívneho prístupu k spravodlivosti (rozsudok ESLP z 9. októbra 1979 vo veci Airey, séria A, zväzok 32, s. 11). Existuje tiež systém právnej pomoci pre veci prejednávané pred Súdnym dvorom Európskej únie.

Vysvetlivky k článku 48 – Presumpcia neviny a právo na obhajobu

Článok 48 je rovnaký ako článok 6 ods. 2 a 3 EDLP, ktorý znie:

- „2. Každý, kto je obvinený z trestného činu, sa považuje za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.
3. Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva:
  - a) byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu;
  - b) mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby;
  - c) obhajovať sa osobne alebo s pomocou obhajcu podľa vlastného výberu, alebo pokiaľ nemá prostriedky na zaplatenie obhajcu, aby sa mu poskytol bezplatne, ak to záujmy spravodlivosti vyžadujú;
  - d) vylúčať alebo dať vylúčať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe;
  - e) mať bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.“

V súlade s článkom 52 ods. 3 charty má toto právo rovnaký význam a rozsah pôsobnosti ako právo zaručené EDLP.

Vysvetlivky k článku 49 – Zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov

Tento článok preberá tradičné pravidlo zákazu retroaktivity zákonov a trestov. Bolo doplnené pravidlo retroaktivity miernejšieho trestu, ktoré existuje v niekoľkých členských štátoch a ktoré je uvedené v článku 15 Paktu o občianskych a politických právach.

Článok 7 EDLP znie:

- „1. Nikoho nemožno odsúdiť za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, nebolo podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva trestným činom. Takisto nesmie byť uložený trest prísnejší, než aký bolo možné uložiť v čase spáchania trestného činu.
2. Tento článok nebráni súdeniu a potrestaniu osoby za konanie alebo opomenutie, ktoré v čase, keď bolo spáchané, bolo trestné podľa všeobecných právnych zásad uznávaných civilizovanými národmi.“

V odseku 2 bol vypustený odkaz na „civilizované“ národy; toto však nemení význam tohto odseku, ktorý odkazuje najmä na trestné činy proti ľudskosti. V súlade s článkom 52 ods. 3 charty má preto právo tu zaručené rovnaký význam a rozsah ako právo zaručené EDLP.

Odsek 3 preberá všeobecnú zásadu primeranosti medzi trestami a trestnými činmi, ktoré sú obsiahnuté v spoločných ústavných tradíciách členských štátov a v judikatúre Súdneho dvora Európskych spoločností.

Vysvetlivky k článku 50 – Právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý trestný čin

Článok 4 Protokolu č. 7 k EDLP znie:

- „1. Nikoho nemožno stíhať alebo potrestať v trestnom konaní podliehajúcim právomoci toho istého štátu za trestný čin, za ktorý už bol oslobodený alebo odsúdený konečným rozsudkom podľa zákona a trestného poriadku tohto štátu.
2. Ustanovenia predchádzajúceho odseku nie sú na prekážku obnove konania podľa zákona a trestného poriadku príslušného štátu, ak nové alebo novoodhalené skutočnosti alebo podstatná chyba v predchádzajúcom konaní mohli ovplyvniť rozhodovanie vo veci.
3. Od tohto článku nemožno odstúpiť podľa článku 15 Dohovoru.“

Zásada „ne bis in idem“ sa uplatňuje v práve Únie (spomedzi významnej judikatúry pozri rozsudok z 5. mája 1996, spojené veci 18/65 a 35/65 vo veci Gutmann/Komisia Zb. 1966, s. 150 a najnovšiu vec, rozsudok Súdu prvého stupňa z 20. apríla 1999, spojené veci T-305/94 a. i., Limburgse Vinyl Maatschappij NV/Komisia, Zb. 1999, s. II-931). Pravidlo zakazujúce kumuláciu odkazuje na kumuláciu dvoch sankcií rovnakej povahy, teda trestných sankcií.

V súlade s článkom 50 sa zásada „ne bis in idem“ uplatňuje nielen v rámci jurisdikcie jedného štátu, ale aj medzi jurisdikciami niekoľkých členských štátov. Toto zodpovedá *acquis* práva Únie; pozri články 54 až 58 Schengenského dohovoru a rozsudok Súdneho dvora z 11. februára 2003 vo veci C-187/01 Gözütok (Zb. 2003, s. I-1345), článok 7 Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločností a článok 10 Dohovoru o boji proti korupcii. Veľmi obmedzené výnimky, v ktorých dohovory povoľujú členským štátom odchyliť sa od zásady „ne bis in idem“ sú zahrnuté do horizontálnej doložky v článku 52 ods. 1 charty, ktorá sa týka obmedzení. Pokiaľ ide o situácie uvedené v článku 4 Protokolu č. 7 teda o uplatňovanie zásady v rámci toho istého členského štátu, zaručené právo má rovnaký význam a rozsah ako zodpovedajúce právo v EDLP.

HLAVA VII – VŠEOBECNÉ USTANOVENIA UPRAVUJÚCE VÝKLAD A UPLATŇOVANIE CHARTY

Vysvetlivky k článku 51 – Rozsah pôsobnosti

Cieľom článku 51 je určiť rozsah pôsobnosti charty. Snahou je jasne vymedziť, že charta sa vzťahuje najmä na inštitúcie a orgány Únie, v súlade so zásadou subsidiarity. Toto ustanovenie bolo upravené s ohľadom na článok 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, ktorý ukladal únii povinnosť rešpektovať základné práva, ako aj s mandátom daným na zasadnutí Európskej rady v Kolíne. Pojem „inštitúcie“ je obsiahnutý v zmluvách. Výraz „orgány a úrady“ sa bežne v zmluvách používa a odkazuje na všetky subjekty zriadené zmluvami alebo právnymi aktmi z nich odvodenými (pozri napr. článok 15 alebo 16 Zmluvy o fungovaní Európskej únie).

Čo sa týka členských štátov, z judikatúry Súdu jednoznačne vyplýva, že povinnosť rešpektovať základné práva vymedzené v rámci Únie je pre členské štáty záväzná výlučne vtedy, ak konajú v rámci rozsahu pôsobnosti práva Únie (rozsudok z 13. júla 1989 vo veci 5/88 Wachauf, Zb. 1989, s. 2609; rozsudok z 18. júna 1991 vo veci ERT, Zb. 1991, s. I-2925; rozsudok z 18. decembra 1997 vo veci C-309/96 Annibaldi, Zb. 1997, s. I-7493). Súdny dvor nedávno potvrdil túto judikatúru nasledovným spôsobom: „Naviac je potrebné si uvedomiť, že požiadavky vyplývajúce z ochrany základných práv v právnom poriadku Spoločenstva sú rovnako záväzné pre členské štáty, pokiaľ vykonávajú právne akty Spoločenstva...“ (rozsudok z 13. apríla 2000 vo veci C-292/97, Zb. 2000, s. I-2737, bod 37). Toto pravidlo, ako je obsiahnuté v tejto charte, sa samozrejme vzťahuje tiež na ústredné orgány, ako aj na regionálne alebo miestne orgány, a na verejnoprávne subjekty, pokiaľ vykonávajú právo Únie.

Odsek 2 v spojení s druhou vetou odseku 1 potvrdzuje, že charta nesmie mať za dôsledok rozširovanie právomocí a úloh, ktoré boli na Úniu prenesené zmluvami. Uvedené sa výslovne uvádza kvôli logickým dôsledkom zásady subsidiarity a skutočnosti, že Únia má len tie právomoci, ktoré na ňu boli prenesené. Základné práva tak, ako sú zaručené v únii, vyvolávajú právne účinky len v rámci právomocí ustanovených zmluvami. V dôsledku toho môže povinnosť pre inštitúcie Únie, v zmysle druhej vety odseku 1, podporovať zásady uvedené v charte vzniknúť len v rámci obmedzení tých istých právomocí.

Odsek 2 takisto potvrdzuje, že charta nesmie mať za dôsledok rozširovanie rozsahu pôsobnosti práva Únie mimo právomocí Únie, ako je ustanovené v zmluvách. Súdny dvor už skôr ustanovil toto pravidlo s ohľadom na základné práva uznávané ako súčasť práva Únie (rozsudok zo 17. februára 1998 vo veci C-249/96 Grant, Zb. 1998, s. I-621, bod 45). V súlade s týmto pravidlom je zřejmé, že odkaz na chartu v článku 6 Zmluvy o Európskej únii nemôže byť chápaný ako rozšírenie rozsahu činnosti členských štátov, ktorá je považovaná za „vykonávanie práva Únie“ (v zmysle odseku 1 a vyššie uvedenej judikatúry).

Vysvetlivky k článku 52 – Rozsah a výklad práv a zásad

Účelom článku 52 je ustanoviť rozsah pôsobnosti práv a zásad charty a upraviť pravidlá na ich výklad. Odsek 1 sa zaoberá režimom obmedzenia práv. Formulácia vychádza z judikatúry Súdneho dvora: „... podľa ustálenej judikatúry môžu byť obmedzenia uvalené na výkon základných slobôd, najmä v rámci spoločnej organizácie trhu za predpokladu, že tieto obmedzenia skutočne zodpovedajú cieľom vo všeobecnom záujme, ktoré sleduje Spoločenstvo, a nevytvárajú, s ohľadom na tieto ciele, neprimerané a neodôvodnené prekážky podkopávajúce samotnú podstatu týchto práv“ (rozsudok z 13. apríla 2000 vo veci C-292/97, bod 45). Odkaz na všeobecné záujmy uznané Úniou zahŕňa tiež ciele uvedené v článku 3 Zmluvy o Európskej únii a iné záujmy chránené osobitnými ustanoveniami zmlúv, ako je článok 4 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii, článok 35 ods. 3 a články 36 a 346 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Odsek 2 odkazuje na práva, ktoré už boli výslovne zaručené v Zmluve o založení Európskeho spoločenstva a uznané chartou a ktoré sa v súčasnosti nachádzajú v zmluvách (najmä práva vyplývajúce z občianstva Únie). Vysvetľuje, že tieto práva stále podliehajú podmienkam a obmedzeniam vzťahujúcim sa na právo Únie, na ktorom sú založené, a ktoré sú ustanovené v zmluvách. Charta nemení systém práv, ktorý bol vymedzený Zmluvou o ES a ktorý je prevzatý v zmluvách.

Cieľom odseku 3 je zabezpečiť potrebnú súdržnosť medzi chartou a EDLP ustanovením pravidla, že v rozsahu, v akom práva podľa tejto charty zodpovedajú právam zaručeným EDLP, ich zmysel a rozsah, vrátane prípustných obmedzení, je rovnaký ako v prípade práv ustanovených EDLP. Uvedené najmä znamená, že zákonodarca musí pri stanovovaní obmedzení pre tieto práva dodržiavať rovnaké normy, aké vyplývajú z podrobnej úpravy obmedzení ustanovených v EDLP, ktoré sa preto vzťahujú na práva zahrnuté v tomto odseku bez toho, aby tým bola narušená autonómia práva Únie a Súdneho dvora Európskej únie.

Odkaz na EDLP sa vzťahuje na dohovor a jeho protokoly. Zmysel a rozsah zaručených práv je ustanovený nielen znením týchto právnych nástrojov, ale aj judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie. Posledná veta odseku umožňuje Únii zaručiť širšiu ochranu. V každom prípade, úroveň ochrany zabezpečená chartou nemôže byť nikdy nižšia ako úroveň, ktorá je zaručená EDLP.

Charta nebráni možnosti členských štátov využiť ustanovenie článku 15 EDLP, ktorý umožňuje výnimky z práv zaručených EDLP v prípade vojny alebo iného verejného ohrozenia štátnej existencie v prípade, keď prijímajú opatrenia v oblasti národnej obrany v prípade vojny a na udržanie poriadku v súlade s ich povinnosťami upravenými v článku 4 ods. 1 Zmluvy o Európskej únii a v článkoch 72 a 347 Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

Zoznam práv, ktoré môžu byť v tomto štádiu, bez dopadu na možný vývoj práva, právnych aktov a zmlúv, považované za zodpovedajúce právam v EDLP v zmysle odseku 3, je uvedený nižšie. Neuvádza opätovne práva, ktoré sa dopĺňajú k právam uvedeným v EDLP.

1. Články charty, ktorých zmysel a rozsah je rovnaký ako v prípade zodpovedajúcich článkov EDLP:

— článok 2 zodpovedá článku 2 EDLP,

— článok 4 zodpovedá článku 3 EDLP,

— článok 5 ods. 1 a 2 zodpovedá článku 4 EDLP,

— článok 6 zodpovedá článku 5 EDLP,

— článok 7 zodpovedá článku 8 EDLP,

— článok 10 ods. 1 zodpovedá článku 9 EDLP,

— článok 11 zodpovedá článku 10 EDLP bez toho, aby boli dotknuté akékoľvek obmedzenia, ktoré môže právo Únie uplatniť na právo členských štátov na zavedenie povolení uvedených v tretej vete článku 10 ods. 1 EDLP,

- článok 17 zodpovedá článku 1 Dodatkového protokolu k EDLP,
  - článok 19 ods. 1 zodpovedá článku 4 Protokolu č. 4 k EDLP,
  - článok 19 ods. 2 zodpovedá článku 3 EDLP v zmysle výkladu Európskeho súdu pre ľudské práva,
  - článok 48 zodpovedá článku 6 ods. 2 a 3 EDLP,
  - článok 49 ods. 1 (s výnimkou poslednej vety) a ods. 2 zodpovedá článku 7 EDLP.
2. Články, ktorých zmysel je rovnaký ako v prípade zodpovedajúcich článkov EDLP, ale ktorých rozsah je širší:
- článok 9 upravuje rovnakú oblasť ako článok 12 EDLP, ale jeho rozsah pôsobnosti môže byť rozšírený o ďalšie formy manželstva, ak sú tieto formy zavedené vnútroštátnymi právnymi predpismi,
  - článok 12 ods. 1 zodpovedá článku 11 EDLP, ale jeho rozsah pôsobnosti je rozšírený na úroveň Európskej únie,
  - článok 14 ods. 1 zodpovedá článku 2 Dodatkového protokolu k EDLP, ale jeho rozsah pôsobnosti je rozšírený tak, že upravuje prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave a ďalšiemu vzdelávaniu,
  - článok 14 ods. 3 zodpovedá článku 2 Dodatkového protokolu k EDLP s ohľadom na rodičovské práva a povinnosti,
  - článok 47 ods. 2 a 3 zodpovedá článku 6 ods. 1 EDLP, ale obmedzenie určovania občianskych práv a povinností alebo obvinení z trestných činov sa neuplatňuje v súvislosti s právom Únie a jeho vykonávaním,
  - článok 50 zodpovedá článku 4 Protokolu č. 7 k EDLP, ale rozsah jeho pôsobnosti je medzi súdmi členských štátov rozšírený na úroveň Európskej únie,
  - nakoniec, občania Európskej únie nemôžu byť považovaní za cudzincov v rozsahu pôsobnosti práva Únie v dôsledku zákazu akejkoľvek diskriminácie z dôvodu štátnej príslušnosti. Obmedzenia, ktoré ustanovuje článok 16 EDLP v súvislosti s právami cudzincov, sa na nich preto v tomto rámci nevzťahujú.

Pravidlo výkladu uvedené v odseku 4 je založené na formulácii článku 6 ods. 3 Zmluvy o Európskej únii s náležitým zreteľom na spoločné ústavné tradície, ktorými sa riadi Súdny dvor (napr. rozsudok z 13. decembra 1979 vo veci 44/79 Hauer, Zb. 1979, s. 3727; rozsudok z 18. mája 1982 vo veci 155/79 AM&S, Zb. 1982, s. 1575). Podľa tohto pravidla, ktoré sa uprednostňuje pred rigidným prístupom „najmenšieho spoločného menovateľa“, by mali byť dotknuté práva charty vykladané spôsobom zaručujúcim vysokú mieru ochrany, ktorá je náležito prispôbená právu Únie a je v súlade so spoločnými ústavnými tradíciami.

Odsek 5 vysvetľuje rozdiel medzi „právami“ a „zásadami“ upravenými v charte. Na základe tohto rozdielu sú subjektívne práva rešpektované, zatiaľ čo zásady sú dodržiavané (článok 51 ods. 1). Zásady môžu byť vykonávané prostredníctvom legislatívnych alebo vykonávacích aktov (prijatých Úniou v súlade s jej právomocami a členskými štátmi, avšak iba v prípade, ak vykonávajú právo Únie); s ohľadom na uvedené sa pre súdy stávajú významnými, len pri výklade a preskúmaní týchto aktov. Nespôsobujú však vznik priameho nároku na pozitívne konanie zo strany inštitúcií Únie alebo orgánov členských štátov, čo je v súlade s judikatúrou Súdneho dvora (pozri najmä judikatúru týkajúcu sa „zásady predchádzaniu škodám“ uvedenú v článku 191 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (rozsudok Súdu prvého stupňa z 11. septembra 2002 vo veci T-13/99, Pfizer/Rada, s množstvom odkazov na skoršiu judikatúru; a sériu rozsudkov k článku 33 (bývalý článok 39) o zásadách pôdohospodárskeho práva, napr. rozsudok Súdneho dvora vo veci C-265/85, Van den Berg/, Zb. 1987, s. 1155: preskúmanie zásady stabilizácie trhu a oprávnených očakávaní) a s prístupom ústavných systémov členských štátov k „zásadám“, najmä v oblasti sociálneho práva. Pre ilustráciu, príklady zásad uznaných v charte zahŕňajú napr. články 25, 26 a 37. V niektorých prípadoch môže článok charty obsahovať tak prvky práva, ako aj zásady, napr. články 23, 33 a 34.

Odsek 6 odkazuje na rozličné články v charte, ktoré v duchu subsidiarity odkazujú na vnútroštátne právne predpisy a prax.

Vysvetlivky k článku 53 – Úroveň ochrany

Cieľom tohto ustanovenia je zachovať úroveň ochrany, ktorá sa v súčasnosti zaručuje v rámci príslušného rozsahu pôsobnosti právom Únie, právom členských štátov a medzinárodným právom. Z dôvodu jeho významu je uvedený EDLP.

Vysvetlivky k článku 54 – Zákaz zneužívania práv

Tento článok zodpovedá článku 17 EDLP:

„Nič v tomto Dohovore sa nemôže vykladať tak, akoby dávalo štátu, skupine alebo jednotlivcovi akékoľvek právo vyvíjať činnosť alebo dopúšťať sa činov zameraných na zničenie ktoréhokoľvek z tu priznaných práv a slobôd alebo na obmedzovanie týchto práv a slobôd vo väčšom rozsahu, než to Dohovor ustanovuje.“
